

İç Mekân Kurgusunda Mobilya ve Mekân Kompozisyonu İlişkisi

Yaprak Özel^{1*}

^{1*} İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye, (ORCID: 0000-0002-6439-4817), yozel@gelisim.edu.tr

(İlk Geliş Tarihi 7 Nisan 2021 ve Kabul Tarihi 30 Mayıs 2021)

(DOI: 10.31590/ejosat.929007)

ATIF/REFERENCE: Özel, Y. (2021). İç Mekân Kurgusunda Mobilya ve Mekân Kompozisyonu İlişkisi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (25), 94-104.

Öz

Mobilyaların ve mekânların başlangıç ve gelişim sürecine bakıldığında yerleşik düzene geçilmesi ile başladığı görülmektedir. İşleve göre iç mekânın ve mobilyaların biçimlenerek yerleşmesi ise çok sonraki süreçte devreye girmektedir. Yerleşik düzenden önce ateşin yandığı mekân; çalışma, pişirme, yeme ve uyuma mekânı gibi işlevleri barındırabilmekteydi. Bu süreçte mobilya çok kısıtlı bir kesimin sahip olabildiği, sahip olan kişilerin ise yanlarında taşıdıkları ve dolaştırdıkları hareketli öğelerdi. Bu aşamada bahsi geçen düz bir tablanın mekân içindeki sabit kaideler üzerine yerleşmesi ile meydana gelen çalışma veya yemek masası gibi mobilyalardır. Asillerin soyluların, devlet görevlilerinin veya kralların sahip olabildiği o dönemki mobilyalar, günümüzde halen mobilyanın bir statü göstergesi olmasının nedenidir. Halk kesimi de, kendince ürettiği daha basit çevredeki ahşap ve taş gibi malzemelerle üretilmiş, kaba denilebilecek ve işlevin baskın tutulduğu mobilyalar kullanılmaktaydı. Mobilyalar ilk üretildikleri dönemden itibaren, beğeni ve değer öncelikli tutularak üretilmiş ve kimi dönemlerde ise bu statü göstergesi öğelere yapılan harcamalar nedeni ile ülke bütçelerinde sorunlar yaşanmıştır. Günümüzde halen güzel bulduğumuz beğendiğimiz mobilyalar ile iç mekânlarımızı donatmaktayız.

Mobilya iletişim özelliği sayesinde kullanıldığı dönemin değerlerini, malzeme teknolojilerini ve üretim-yapım tekniklerini toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını bizlere aktarmaktadır. Bir çeşit geçmiş dönemlere ait veri bankası özelliği taşımaktadırlar. Mekân mobilya ilişkisi bu aşamalardan geçerek günümüze gelmiş toplumsal, sosyal, kültürel hareketlerle biçimlenmiş, teknoloji ile beslenerek gelişmiş ve günümüzde her kesimin bütçesine uygun çeşitli alternatifleri ile ulaşabileceği ihtiyaçlarına ve beğenisine göre seçebildiği bir öge haline gelmiştir.

Mobilya ögesinin biçimlendirilmesi, iç mekân içindeki yerleşimi, konumu ve diğer mobilyalarla kuracağı ilişki birer kompozisyon kurgusu oluşturmaktadır. İç mekânın tasarımında işlev ve gerekleri konumlandırıldıktan sonraki aşama kullanıcının ihtiyaçlarını-eylemlerini karşılayacak ve onu destekleyecek mobilyaların seçimidir. Kompozisyonun bir ögesi olan mobilyaların aynı şekilde ana hizmet eylemleri öncelikli biçimlendiriliş nedenleridir. Temelde her eşyanın veya mobilyanın var olma nedeni bir ihtiyaca cevap vermektir. Mobilyalar, mekân içindeki kompozisyonun biçimlendirici ve tamamlayıcı öğeleridir. Bu düzenleme aşamasında kullanılabilir yöntemler ve kompozisyon türleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Kütle, kütleler kompozisyonu, benzer ve farklı kütleler ile oluşturulabilecek kompozisyon türleri, tasarım ilkelerinin önderliğinde kazandırdığı kurgusal etkiler, mobilya-mobilya ve mobilya mekân ilişkileri üzerinden aktarılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İç mekân tasarımı, Mobilya, Kompozisyon.

The Relationship Between Furniture and Space Composition in Interior Design

Abstract

Looking at the initial and development process of the furniture and spaces, it is seen that it started with the transition to the settled order. According to the function, the interior space and furniture are shaped and settled in the very next process. The place where the fire was burning; It could accommodate functions such as working, cooking, eating and sleeping spaces. In this process, furniture was the moving elements that a very limited segment could own and carried around with them. Furniture such as a study or dining table created by placing a flat table on fixed bases in the space. The furniture of that period, which may have been owned by nobles, government officials or kings, is the reason why it is still a status indicator today. The public also used simpler furniture that they produced themselves. Furniture produced with materials such as wood and stone around them, which can be called rough, was used. Furniture has been produced by prioritizing taste and value since the period they were first produced, and sometimes there were problems in the country's budgets due to the expenditures made on items that indicate this status. Today, we still equip our interiors with the furniture we like, which we find beautiful.

* Sorumlu Yazar: yozel@gelisim.edu.tr

Furniture conveys the values of the period in which it is used, material technologies and production-production techniques, the social, cultural and economic structure of the society. It is like a database of past periods.

The space-furniture relationship has been shaped by the social and cultural movements that have come to the present day through these stages, developed by feeding with technology, and today it has become an element that every segment can choose according to their needs and tastes with various alternatives suitable for their budget.

The shaping of the furniture element, its placement in the interior, its location and the relationship it will establish with other furniture constitute a composition setup. The next step in the design of the interior is the selection of furniture that will support the needs and actions of the user after the functions and requirements are located. Furniture, which is an element of the composition, is also the primary reasons for shaping the main service actions. Basically, the reason why every item or furniture exists is to answer a need. Furniture are the formative and complementary elements of the composition in the space. The methods and composition types that can be used in this arrangement stage are the subject of this study. Mass, composition of masses, types of composition that can be created with similar and different masses are conveyed through the fictional effects gained under the leadership of design principles, furniture-furniture and furniture-space relations.

Keywords: Interior design, Furniture, Composition.

1. Giriş

Geçmişinden bugüne mobilya iç mekânların bir parçası olmuş işlevlerin yerine getirilmesinde mekânı tamamlamış biçimlendirmiştir. Kullanıcısı için bir destek, bedensel uzantısı olarak görev almış ve iç mekânların kullanımında destekleyici rol üstlenmiştir. Önceleri sadece bir yığın samanın üzerinde dinlenme alanı olarak biçimlenen iç mekân ve mobilya, gerçek anlamda yerleşik hayata geçilmesi ile yerini bulmuştur.

Günümüzde koşullandırılmış iç mekânlarda, güdülenmiş bir takım ihtiyaçlar çerçevesinde gerçekten ihtiyaç duyulup duyulmadığı bilinmediği halde sahip olunan ve bir şekilde mekân kurgularının vazgeçilmez öğeleri olarak tefrişleri tamamlamakta ve yerlerini almaktadır. Kolaylıkla herkesin sahip olamadığı toplumun sadece belirli kesimlerince sahip olunabilen mobilyalar her zaman için mobilya ustalarının ve sanatçıların duygu ve düşüncelerini yansıttıkları birer obje görevi görmüştür.

Endüstrileşme mobilyanın bu özelliklerinden bir nebze de olsa uzaklaşılmasına neden olmuştur. Artan kullanıcı talebini ve ihtiyaçlarını karşılamak için üretim sayısının artırılarak, kullanışlılık, dayanıklı olma ve bakım gerektirmeme gibi özellikler kazanmasına odaklanılmıştır. Bu nedenle önceki işçilik ve malzemeler değerlerini kaybetmiştir. Günümüzde özel sipariş ile oluşturulan mobilyalar halen üretilmekte ve kullanılmaktadır. Teknolojinin gelişimi ve bununla birlikte gelişen iletişim araçları sayesinde toplumlar ve kültürler arasında farklar neredeyse yok olma noktasına gelmiştir. Hep yenilik peşinde koşan bu yeni toplum, hızlı tüketen, kullandığı ürünlerden ve mobilyalardan çabuk sıkılan ve sürekli değiştirme ihtiyacında olan bir yapıya bürünmüştür. Bu durum tasarımcılar ve üretici firmalar için bir avantaj olmuş yeni biçimler malzemeler ve üretim teknolojileri oluşturmalarını sağlamıştır.

Günümüzde, iç mekânlarımızda beğendiğimiz ve değerli bulduğumuz, çevresi ile uyum gösteren özellikte olan mobilyaları seçmekte ve kullanılmaktayız.

Mobilya, kullanıcısı içinde bir belirleyici mekân etkisi oluşturmaktadır. Kullanıcısı çevresinden ayırmakta ve ona özel alanı (kişisel alan sınırları) işaretlemekte yardımcı olmaktadır. İç mekândaki kişisel bazı mobilyalar o kullanıcıya ait alanlar oluşturmaktadır. Açık ofis sistemlerinde çalışana ait masa ve sandalye büyük mekânın içinde kendi iç mekânını oluşturmakta, kullanıcısının sınırlarını ve kişisel mekânını belirlemektedir. Mobilyalar iletişim özellikleri sayesinde bu sınırları vurgular ve diğer kullanıcıların geçmemeleri gereken sınırları belirlerken kendi kullanıcısı hakkında bilgiler ve verilerde sunmaktadır. Bu

sayededir ki geçmiş toplumların gelenek, görenek, kullandıkları malzemeler- malzeme teknolojileri ve ekonomik, sosyal yapıları hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir.

İç mekânın işlevi ne olursa olsun kullanıcı profesyonel destek olarak veya kendi öngörüsü çerçevesinde mobilyalarını seçmekte ve kendi konforu için en uygun düzeni kurgulamaktadır. Kullanıcı ihtiyaçlarına göre profesyonel tasarımcılar tarafından kişiye özel üretilmeyen muhtemel kullanıcılar için seri olarak üretilmiş mobilyaların mekânlar içindeki kurgularında ve kendi tasarım aşamalarında bir takım ilkelere söz edilmesi gerekliliği doğmuştur.

Bu çalışmada mobilyaların kendi içindeki kompozisyon düzenleri ve iç mekân içindeki konumlanışları açısından kompozisyon düzenleri ve yerleşimleri incelenmiştir.

2. Materyal ve Metot

2.1. Kompozisyon Olgusu

Bir iç mekânın düzene konulmasında mekânın işlevi ne olursa olsun, tefriş elemanlarının kullanıcının beğenisine, konfor şartlarına göre seçilmesi ve düzenlenmesi sürecidir. Kurgulama aşamasında işlevsellik, iç mekân sirkülasyonu, kullanım alanları düşünülerek ve hesaplanarak mobilyalar yerleştirilmektedir. Mobilyaların birer öğe olarak tasarlanmasında veya bir iç mekândaki yerleşiminde, kompozisyon kuralları çerçevesinde yapılacak çözümler, yerleşimin kolay kurgulanmasında, kullanıcının işleve bağlı ihtiyaçları ve konfor beklentisinin karşılanmasında kolaylık sağlamaktadır.

Kompozisyon; insan zihinin tasarladığı ve geometrinin açıkladığı evrensel düzen (Güner, 1989). Öğelerin bir araya getirilişindeki kurgulama düzenleme olarak da tanımlanabilmektedir. Unsurların bir araya getirilme biçimidir (Güner, 1989). Doğanın sunduğu ve kılavuzluk ettiği bu düzenler sistemi canlı varlıkların bedensel sistemlerinde ve tasarlanmış, hayata geçirilmiş eşya ve eserlerde yansımalarını sunmaktadır. Tüm sanat eserlerinde olduğu gibi mobilyanın kendi bireysel düzeninde olduğu gibi iç mekân içindeki diğer mobilyalarla birlikte yerleşimi ve düzen oluşturma süreci de bu kompozisyon kurgusu ile düzenlenmektedir. Tüm sanat kompozisyonlarında görülen 3 olgu:

1. Öğeler
2. Öğeler arası ilişki
3. Öğe içi düzen (Güner, B. N., 1989)

Bu üç olgu tüm kompozisyon sistemlerinde; tek kütle ile olsun birden çok kütle ile oluşturulan kompozisyonlar olsun tasarlanması ve çözümlenmesi esas olan olgulardır.

Bir iç mekân düzenlemesinde şekil 1’de görüldüğü gibi mobilyaların herbiri kompozisyon ögesi, yan yana gelişleri kompozisyon ilişkisi, her mobilyanın biçimlenişi bir iç düzen oluşturmaktadır.

Şekil 1. İç mekân düzenlemesi örneği (Url-1)

Kompozisyon oluşturulurken öğeler tek kütle veya birden çok kütle ile olarak birbirleri ile ilişkilendirilir ve düzenlenir. Tek kütle ile oluşturulan kompozisyonlarda öğenin iç düzeni ve kütleyle oluşturan elemanların ilişkisi, birden çok kütle ile oluşturulan kompozisyon düzenlerine göre daha zordur ve ilişkilerin hassasiyetle kurgulanması gerekmektedir. Çok kütle ile kurgulanan kompozisyonlarda ise öğeler arası iliki daha öncelik kazanmaktadır. Bu düzenleme sistemlerini özelliklerini ve kurgulama aşamasında oluşturulabilecek ilkesel algılama etkileri aşağıda detaylı olarak incelenmiştir.

2.1.1. Tek Kütle Kompozisyonu

Tek bir mobilya, bir villa veya bir heykel gibi tek, ana bir kütlede oluşan her türlü biçimsel oluşum tek kütle kompozisyonu olarak adlandırılmaktadır. Bu ana kütlelerin destekleyici veya tamamlayıcı yardımcı öğeleri şekil 2’de görüldüğü gibi tek kütle kompozisyonuna ait öğelerdir.

Bu kompozisyon düzenlemesinde parçalarda eksilme olduğu takdirde kompozisyon yok olmaktadır.

Şekil 2. Tek kütle kompozisyonu örneği (Url-2)

Tek kütle üzerindeki boşluk ve doluluk düzenlemesi, yarı saydam kısımların kullanımı, çevre destekleyici parçaların birbirleri ile oran ve ilişkisi kompozisyonun başarısını belirlemektedir.

Dolu-Boş dengesi: Bir mobilya tasarımında, mekân ve cephe tasarımında dolu-boş oranı (dengesi) iç düzeni oluşturmaktadır. Dolu yüzey oranında, boş yüzeyin kompozisyon içinde açılması ile düzenlenmektedir. Bu noktada esas alınması gereken denge düzeninin bozulmadan organizasyonun oluşturulmasıdır. Dolu-boş dengesi tek kütle kompozisyonlarında daha belirgin olarak algılanmaktadır.

Bu yöntemle beş tür kompozisyon yapılabilmektedir. Bunlar:

1. Tamamen dolu şekil 3’de görüldüğü gibi.(depolar, monoblok mobilyalar, tek kapalı kütle tasarımlar)

Şekil 3. Tamamen dolu kompozisyon örneği (Url-3)

2. Tamamen boş izlenimi veren şekil 4’de görüldüğü gibi şeffaf veya yansıtıcı yüzeyler ile oluşturulmuş tasarımlar. (cam cephe, şeffaf mobilya tasarımları)

Şekil 4. Şeffaf oturma elemanı örneği (Url-4)

3. Doluluğun baskın olarak oluşturulduğu, şekil 5'te görüldüğü gibi boşluğun ise küçük parçalar ile sağlandığı tasarımlar. (pencerelerin olduğu cepheler, dolu yüzeylerinde küçük boşluklar açılarak, düzenlenmiş oturma elemanı veya boşluklu kapak yüzeyleri)

Şekil 5. Doluluğun baskın boşluğun küçük parçalar halinde sağlanması örneği (Url-5)

4. Düşey veya yatay hatların baskın olduğu şekil 6 ve 7'de görüldüğü gibi düzenlemeler

Şekil 6. Düşey hatların hâkim olduğu eleman örneği (Url-6)

Şekil 7. Şeffaf oturma elemanı örneği (Url-7)

5. Doluluk ve boşluğun şekil 8'de görüldüğü gibi özel biçimlerle birbirine bağlandığı düzenlemeler.

Şekil 8. Şeffaf oturma elemanı örneği(Url-8)

Dolu-boş düzenlemesi ile oluşturulan bu çözümlerinin her birisi simetri içerebilmektedir. Ayrıca kompozisyon dengesini kaybetmeyecek şekilde homojen (eş biçimlerden oluşan tekrar), armonik (farklı biçimlerden oluşan tekrarlar ile meydana gelen ritmik düzen) veya bu ilkelerin zıttı olacak şekilde düzenleme yapılabilmektedir.

2.1.2. Birden çok kütle ile Kompozisyon

Tek kütle kompozisyonlarının bir araya getirilmesi ile şekil 9'da görüldüğü gibi oluşturulan kompozisyonudur. Örnek olarak; yemek odası takım mobilyası verilebilir. Yemek masası, sandalyeleri, büfesi ve vitrininden oluşan takımın her bir ögesi kendi başlarına bir kompozisyon düzeninde kurgulanmış birimlerin bir düzen içinde ortak anlatım dilinde buluşturularak düzenlenmesi gibidir. Benzer bir şekilde yaşama mekânı veya salon düzenlemesinde üçlü koltuk tekli iki koltuk destekleyici sehpa ve orta sehpa düzenlenmesinde yine bu çok kütle kompozisyonu oluşturulmaktadır. Öğeler değişiklik gösterse dahi sistem kurgusu bu başlık altında toplanmaktadır.

Bu kompozisyon biçiminde de esas olan dengeli bir kurgu oluşturulmasıdır. Bir salon düzenlemesinde; üçlü bir koltuk büyük kütleli oluşturmaktadır. Bu büyük kütle ile birlikte kompozisyonun dengesini sağlamak için, iki daha küçük kütle (iki tekli koltuk), ana kütleli hemen karşısına yerleştirilerek konumlandırılabilir. Mimari tasarım örneği olarak; bir üniversite kampüsü verilebileceği gibi resim sanatında birden çok figürden oluşan eserler bu kompozisyon başlığı altında değerlendirilmektedir.

Şekil 9. Birden çok kütle kompozisyon örneği (Url-9)

Birden çok kütle ile yapılan kompozisyon düzenlemesinde kütlelerde eksilme olduğu takdirde kompozisyonun dengesi bozulacak değer kaybedecek ancak yok olmayacaktır.

Kompozisyon düzenlemelerinde eşit iki kütle kullanıldığında dengeli bir kurgu oluşturulmaktadır. Farklı boyutlarda veya görsel özelliklerde kütleler ile kompozisyon

oluşturulduğunda daha büyük olan veya baskın özellikte olan kompozisyonun hâkim ögesini oluşturmaktadır.

Birbiri ile eş öğeler kullanılarak; simetrik, homojen, ritmik ve armonik kompozisyonlar düzenlenmektedir. Farklı öğeler ile asimetrik, vurgulu ve zıt kompozisyonlar kurgulanabilmektedir.

2.1.2.1 Eşit Elemanlarla Kompozisyon:

Doğadaki pek çok çiçekte görülebilen bir kompozisyon biçimidir. Eşit yapraklar ve eşit orta çekirdek kısmına sahip çiçekler eşit elemanlar kompozisyonu oluşturmaktadır. Mobilyalarda, orta sehpalarda ve yemek masası ile çevresinde yer alan sandalyeler; bu kompozisyon biçimine örnek olarak gösterilebilmektedir. Bu birbirinin aynısı öğelerle oluşturulan kompozisyon biçimi aynı zamanda tasarım ilkesi olarak simetri, homojen ve uyumlu bir düzenleme oluşturulmasına da imkân sunmaktadır. Bu kompozisyon biçimi ile tek kütle ve çok kütleli kompozisyonları oluşturulabilmektedir.

Simetrik kompozisyon: Belirli bir yönde kütleli tamamını geçen bir aksa göre iki yönünde de bir yarımın aynı biçimlerin kullanılması ile oluşturulan kompozisyon biçimidir. Simetrik düzenleme sayesinde kompozisyonun bütünün algılanması kolaylaşmaktadır. Belirlenmiş aksa göre şekil 10 ve 11'de görüldüğü gibi bir yarımın algılanması geri kalan düzene hâkim olabilmek için gerekli bilgiye sahip olmayı sağlamaktadır. Bu sayede daha az yorucu ancak belirli bir süre sonrasında sıkıcılaşabilen bir düzenleme sunulmaktadır.

Şekil 10. Simetrik kompozisyon örneği (Url-10)

Şekil 11. Simetrik kompozisyon örneği (Url-11)

Canlı varlıkların ve insanların bedensel sistemleri simetriktir. Bu nedenle kullanıcı üzerinde denge, güç, sağlık ve dayanıklılık hissi oluşturmaktadır. Algılama açısından kolaylık sağlayan bu düzenleme güven etkisi ile iç mekânların düzenlenmesinde tercih edilmektedir. Tarihi devlet yapılarında yarattığı güvenilirlik ve sağlık hissi nedeni ile baskın olarak kullanılmıştır.

Homojen kompozisyon: Aynı biçimin tekrarı ile elde edilen şekil 12 ve 13'de görüldüğü gibi bir kompozisyon biçimidir. Kendi içinde bir ritim oluşturmaktadır. Ancak tekdüzelige ve belirli bir süre sonrasında sıkıcı bir etkiye neden olabilmektedir. Biçimler ile sağlanabildiği gibi renk ve dokular ile de homojen bir kompozisyon elde edilebilmektedir.

Şekil 12. Homojen kompozisyon örneği (Url-12)

Şekil 13. Homojen kompozisyon örneği (Url-13)

Armonik kompozisyon: Biçimlerle, renk ve dokularla oluşturulabilen bir yöntemdir. Armonik kompozisyonda da tekrar oluşturulmaktadır ancak bu kompozisyon biçiminde tekrar eden biçimler şekil 14'de görüldüğü gibi benzer formdadır. Homojen kompozisyondaki gibi aynı biçimlerin tekrarı şeklinde değildir.

Şekil 14. Armonik kompozisyon örneği (Url-14)

Benzer formların, dokuların ve renklerin tekrarı ile oluşturulmak amaçlanan etki çoğalmakta ve bütüne yayılmaktadır.

Zıt renklerle dahi oluşturulmuş olsa şekil 15'de görüldüğü gibi aynı desenin tekrarı ile oluşturulmuş bir kumaş, halı veya yüzey homojendir. Renklerin zıt oluşu biçimlerdeki benzerliğin önüne geçmemektedir. Renklerdeki zıtlık dışında bir uyum elde edilecek şekilde biçimler seçildiğinde armonik kompozisyon oluşturulmaktadır.

Şekil 15. Armonik kompozisyon örneği (Url-15)

2.1.2.2 Farklı Öğelerle Kompozisyon:

Bir çalışma masası, bir sandalye veya bir tabure farklı öğelerin bir araya gelmesi ile oluştukları için bunlar farklı öğeler kompozisyonu oluştururlar. Ayaklar, yüzey ve bağlantı parçaları farklı parçalardır ve bir araya geldiklerinde farklı öğeler kompozisyonu oluşturmaktadırlar. İnsan bedeni de benzer bir şekilde; kolları, bacakları, bedeni ve başı ile farklı öğeler kompozisyonudur.

Bu kompozisyon biçimi ile tasarım ilkesi olarak asimetrik, zıt, dominant öğeli veya vurgu noktali kompozisyonlar düzenlenebilmektedir.

Asimetrik kompozisyon: Biçimler ve düzenlenmelerine göre oluşturulan bir yöntemdir. Simetrik düzenlemede kendiliğinden oluşan denge asimetrik düzenlemede içinde özellikli bir kurgulama gerektirmektedir. Bu kurgu zorlayıcı olsa dahi ortaya çıkan düzen simetrik düzene göre daha dinamik ve algı açısından daha ilgi çekici sonuçlar şekil 16 ve 17'de görüldüğü gibi oluşturmaktadır. Bir çeşit simetrisinin alışılmışlığından ve zamanla oluşturduğu sıkıcı etkiden kurtulunmak amacı ile ortaya konulmuş bir düzenleme yöntemidir.

Şekil 16. Asimetrik kompozisyon örneği (Url-16)

Şekil 17. Asimetrik kompozisyon örneği (Url-17)

Asimetrik kompozisyon kurgusu ile iç mekân düzenlemesinde farklı fonksiyonlar için farklı mekânlar oluşturulabilmektedir.

Bu düzenleme sisteminde kurgunun kolay oluşturulmasında (farklı biçim ve boyuttaki öğeleri uygun şekilde birbirine bağlamak için) destekleyici tasarım ilkeleri armoni ve zıtlıktır.

Dominant öğe kompozisyonu: Bir ana öğe, şekil 18'de görüldüğü gibi oluşturulması ile düzenlenmektedir. İnsanın beden kompozisyonunun başı ve bir bitkinin çiçeği dominant elemanı oluşturmaktadır. Bir okul yapısında konferans ve etkinliklerin düzenlendiği salon ve bir yemek odası takımının yemek masası veya bir oturma odasının üçlü koltuğu dominant elemanı oluşturmaktadır.

Bu kompozisyon tipinde algılanan ilk eleman ve mobilyaya veya iç mekâna işlevini veren, yaşamsal önemi üstlenen öğe dominant öğedir.

Şekil 18. Dominant öğe kompozisyonu örneği (Url-18)

Tek kütleli oluşturulan düzenlemelerin dominant elemanı şekil 19'da görüldüğü gibi bu kütleli. Çok kütleli düzenlemelerde baskın olan, ilk algılanan ve ana işlevi yansıtan öge dominant elemandır.

Şekil 19. Dominant öge kompozisyonu örneği (Url-19)

Zıt öğeler kompozisyonu: Asimetrik kompozisyonlar gibi zıt öğelerle kompozisyon oluşturmak, armonik (benzer biçimlerle oluşturulan kompozisyon) kompozisyon oluşturmaktan ve dengeli bir düzenleme oluşturmak açısından daha zordur. Ancak asimetrik kompozisyonlar gibi daha dinamik ve dikkat çekici kurgular oluşturulabilmektedir.

Birbirinden farklı biçimlerle veya renklerle oluşturulan değişik işlevlerdeki ve boyuttaki mekânlar veya yüzeyler ile şekil 20'de görüldüğü gibi zıt kompozisyonlar oluşturulabilmektedir. Bu zıtlık etkisi ortandan kaldırılıp biçimler ve renklerde benzerlik sağlandığında armonik kompozisyon oluşmaktadır.

Şekil 20. Zıt öğeler kompozisyonu örneği (Url-20)

3. Araştırma Sonuçları ve Tartışma

Bu aşamaya kadar üç olgu ile oluşturulan kompozisyon sistemleri, onların mekân ve mobilya düzenlenmesindeki yansımaları incelenmiştir. Bu aşamada aktarılmış olan kompozisyon kuralları çerçevesinde oluşturulacak düzenlemelerde tasarlamaya yol gösterici olabilecek ve dikkat edilmesi gerekli ilişkiler sunulmuştur.

3.1. Biçimsel İlişki

Biçimsel kişilikleri açısından aynı güce sahip, birbirlerine benzer yakın veya benzeri detaylara sahip baskın mobilyalar bir arada kullanılmamalıdır. İkonik olarak adlandırılabilen tasarlandıkları döneme üslup kazandırmış, simgeleşmiş bu mobilyalar kendi başlarına buldukları mekânda adeta bir heykel, sanat eseri gibi ilgi odağı oluşturarak dikkat merkezi haline gelecektir. Bu nedenle farklı ikonik tasarımların aynı mekân içinde birbirlerine yakın kullanımları görsel olarak karmaşa oluşmasına neden olacaktır. Baskın boyut ve yönlendirme etkisine sahip mobilyaların yine aynı şekilde yan yana kullanımı veya yakın ilişki içinde olmaları mekân içinde karmaşaya neden olmaktadır.

Benzer bir şekilde mekân içindeki biçimleri ve özellikleri aynı olan mobilyalar etkinliklerini kaybedecektir. Bu düzenlemede amaç, vurucu noktaları oluşturan özellikli mobilyaların belirginleştirilmesi ve mekânın karakteristik özelliklerine dair bilgiyi sunacak olan bu mobilyaların diğer mobilyalarla karışmadan kendilerini ön plana çıkartabilmelerinin sağlanmasıdır. Homojen bir kompozisyon kurgusu önceden bahsedildiği gibi aynı formların tekrarı, mekân içinde oluşturulmak istenen etkinliğin bastırılmasına neden olabilmektedir. Armonik bir düzenleme ve belirli noktalarda devreye girecek vurucu noktalarla uyumlu, dingin ve dengeli bir düzenleme oluşturulabilmektedir. Mekânın fonksiyonuna bağlı olarak zıtlıklar ve vurucu noktaların artırılması ile iç mekânda elde edilmek istenen dinamik etki daha baskın şekilde oluşturulabilmektedir.

Biçimsel ilişkiler açısından bir diğer dikkat edilmesi gereken husus bir arada kullanımlara imkân sunan mobilyalarda birbirini tamamlamayan biçimler bir arada kullanılmamalıdır. Bir restoran iç mekanında veya bir fuaye alanında kullanılacak masalar gerektiğinde bir araya getirilerek daha kalabalık gruplara hizmet edebilmektedir. Bu tip durumlar için kare veya dikdörtgen masalar bu düzenleme için uygun seçimler olacaktır. Diğer bir deyişle bir restoran veya kafenin iç mekânında kare ve yuvarlak masaların bir arada kullanımı kalabalık kullanıcı grupları açısından yan yana birleştirildiğinde rahatsızlık verecek düzenlemeler oluşturulmasına neden olacaktır. Konut iç mekânlarında hizmet-servis elemanları, işlev baskın özellikte seçilmeyebilmektedir. Bu iç mekânların öğelerinin seçiminde estetik işlevi baskın tercihler ön plana çıkabilmektedir. Bu nedenle bir arada kullanımda meydana gelecek sıkıntıların nadiren yaşanması ve asıl olanın görsel etki olması nedeniyle biçimsel farklılıklar bu tip iç mekân kurgularında sorun oluşturmamaktadır.

Bir diğer husus; tüm yönleri etkin olmayan yan yana getirildiğinde bir sıralı sistem oluşturan mobilyalarla yapılabilen düzenleme yöntemidir (Önder,1989). Merkez bir noktadan dışa doğru açılarak oluşturulan oturma birimleri (dilimlenmiş

yuvarlak bir pasta gibi), sıralı bekleme koltukları ve kütüphaneler bu grup içinde sayılabilmektedir. Bu sıralı mobilya grupları, modüler sistemler olarak da tanımlanmaktadır, peşisıra dizilerek sıralı, bütünsel ve düzenli çözümler yapılabilmektedir.

3.2. Mekân Organizasyonunda Düzen

Mobilyalar, mekân organizasyonunda kullanılan öğeler, temellerinde geometrik biçimlerden dönüştürülmüştür. Bir küpten, bir silindirden, koniden veya bir dikdörtgen prizmadan çıkartılan parçalar ile oluşturulmaktadır.

Mekân içindeki ve algılamadaki etkileri aslında bu meydana getirildikleri geometrik biçimdir. Mekân organizasyonunda seçilecek mobilyaların her birinin farklı seçimi (sadece zıt öğelerin kullanımı ile oluşturulan kompozisyon) mekân içinde kargaşa oluşturacaktır. Bu nedenle bir biçim, baskın tutulmalı ve öncelik tanınmalıdır. Bu baskın olan biçim mekânda oluşturulmak istenen karakteristik özelliği ön plana çıkartacaktır.

İç mekân tefriş yerleşiminde, kompozisyon kurgularında, armonik veya homojen bir düzen tercih edilmelidir. Biçimsel farklılık sağlanarak; iç mekânın etkisinin daha hareketli ve dikkat çekici olabilmesi için bir veya birkaç öğe seçilerek (dominant öğe kompozisyonu) vurgu noktalarının oluşturulması ile daha dinamik bir organizasyon sağlayacaktır.

3.3. Ortak- Benzer Nitelikler ve Modülerlik

Mobilyalar ve bir dizi araç, insanların eylemlerini karşılamak için bir çevre içinde kurgulanmaktadır. Bu çevre çeşitli tekil veya çoğul işlevler üstlenebilmektedir. Bu çevrenin düzenlenişinde ortak nitelikler taşıyan mobilyalar seçilmediği takdirde; yorucu, anlamsız, bütünlük içermeyen, beğeni sağlamayan bir iç mekân ortaya çıkacaktır. Bu nedenle seçimlerde sağlanacak benzer nitelikler ile kurgu oluşturmak gerekmektedir. Bu benzerlikler:

- Dönem benzerliği
- Üslup benzerliği
- Renk, doku, malzeme benzerliği
- Biçimsel benzerlik
- İşlev benzerliği
- Alışkanlıklar, adetler gibi kullanıcının etkin olduğu benzerlikler (Önder,1989).

Kompozisyon kuralları çerçevesinde kurgulanan iç mekânların, donatılmasında tercih edilecek mobilyalar açısından bu benzer nitelikler gözönünde bulundurulduğunda kullanıcıların beklentileri, ihtiyaçları ve uzun dönem ciddi değişikliklere ihtiyaç kalmayan, zamansız mekânlar oluşturmak mümkündür.

Modülerlik; gelişecek ihtiyaçlara göre çoğalabilme veya eksilebilme, kendi içinde sağladığı dengesiz kurgu ile kullanıcılar arasındaki farklı ölçü ve konfigürasyon beklentilerine cevap verebilme, kısa sürede hızlı üretim ve kullanıcının ürüne rahat ulaşabilmesi, daha ekonomik çözümler sağlama, kolay paketleme, nakliye ve kimi zaman kullanıcının da montaj aşamasına dahil edilebildiği kolay ve hızlı montaj süreci, standart ürün ortaya konması sayesinde değişen ihtiyaçlara göre modül arttırımına gidildiğinde aynı kalitedeki aynı ürüne sahip olabilme gibi özellikleri sayesinde şekil 21 ve 22'de görüldüğü gibi iç mekan tefriş düzenlemelerinde tercih edilmekte ve giderek yaygınlaşmaktadır.

Modüler üretimler mutfaklarda, giyinme dolaplarında, tv ünitesi ve kitaplık kompozisyonlarında kullanılan bir yöntemdir. Standart bir ana modül ölçüsünün katlarından oluşturulan modül konfigürasyonları ile oluşturulan kompozisyonlar sağlamlık, denge ve güven hissi oluşturmaktadır.

Şekil 21. Modülerlik örneği (Url-21)

Şekil 22. Modülerlik örneği (Url-22)

4. Sonuç

Doğanın en iyi örneklerini sunduğu, öncülük ettiği, denge ve kompozisyon kuralları; tasarlanan tüm öğeler için bir kılavuz niteliğindedir. Sanattan, tasarıma doğanın sunduğu dokular yapılar ve biçimler halen çeşitli alanlarda; öneriler, çözümler ve daha iyinin daha dayanıklının ve daha sağlıklıının tasarlanması için öncülük etmektedir.

Doğadaki canlı varlıklardan biri olan insan kendi yapısı gereği; öğrendiği, gördüğü, deneyimlediği ve kültürüne yerleştirdiği bu kodları mekân kurgularında ve onları donattığı öğelerinde kullanmaktadır. Bu sayede kendi yapısı ile uyumlu ve herşeyin öncesinde dengeli bir kurgu oluşturmaktadır. Denge

insanın bedenindeki gibi insanın yaşadığı mekânlar açısından da önem arz etmektedir. Huzursuzluk veren, renklerin doğru seçilmediği, iç mekândaki mobilyaların rahatsız ve kullanışsız olduğu, bir mekân, kullanıcıyı olumsuz olarak etkileyecek önce psikolojik yapısında sonrasında fizyolojik yapısında problemlere neden olacaktır. İç mekândaki denge unsuru önce yerleşimin en iyi şekilde çözümlenmesinde sonrasında da kullanıcının sağlığı açısından düzenlenme aşamasında kompozisyon kuralları ve yapıları ile sağlanmalıdır.

Bu kurallar ve öneriler çevrevesinde kurgulanan mekânlar işlevlerine göre kullanıcının konfor beklentilerini ve ihtiyaçlarını sağlamakta, çalışma alanlarında verimliliği artırmaktadır.

Mobilyalar kullanıcının mekânında; beklentisini, mekâna yüklenen işlevsel özellikleri sağlayarak, yetemediği noktalarda kullanıcıyı destekleyerek, ona görsel anlamda güzellik veya moral değerler sunacak şekilde şekil 23'de görüldüğü gibi görev yapmaktadır.

Şekil 23. İç mekân düzenlemesi örneği (Url-23)

Mobilyaların biçimlenişlerinde ve mekân içindeki konumlanışlarında kullanıcının ihtiyaç ve taleplerine en iyi şekilde cevap verilebilmesi için kurgulama aşamasında kaynağını doğadaki düzenlenişten alan ve aşağıda başlıklar halinde sunulmuş olan kurallar çerçevesinde hem öğelerin kendilerinin, hem öğeler arasındaki ilişkilerin hemde öğeleri çevreleyen mekân ile ilişkilerin düzenlenmesi gerekmektedir. Düzenleme, kurgulama ve biçimlendirme aşamalarında öğeler, öğeler arası ilişkiler ve öğe içi düzen çözümleri yapılarak

ilerlenmesi

gerekmektedir.

	Ortak benzer nitelikler ve modülerlik	Mekân organizasyonun da düzen	Biçimsel ilişki
Tek kütle kompozisyonu	Dolu-boş dengesi	Dolu-boş dengesi	Dolu-boş dengesi
Birden çok kütle kompozisyonu	Dolu-boş dengesi	Eşit elemanlarla kompozisyon	Eşit elemanlarla kompozisyon
	Dolu-boş dengesi	Farklı Elemanlarla kompozisyon	Farklı Elemanlarla kompozisyon

Tablo 1. Kompozisyon yöntemleri tablosu

Birden çok kütle kompozisyonu			
Eşit elemanlarla kompozisyon	Simetrik	Homojen	Armonik
Farklı Elemanlarla kompozisyon	Asimetrik	Dominant öğe	Zıt öğeler

Tablo 2. Birden çok kütle ile oluşturulabilecek kompozisyon başlıkları

Sonuç olarak yukarıda belirtilen başlıklar çevrevesinde yapılacak kurgu ve düzenlemeler kullanıcı için en uygun şartların oluşmasını sağlamaktadır. İşlevin belirlenmesi ile başlayan tasarlama süreci bu kurallar ve tasarım ilkelerinin desteği ile hayata geçirilebilmektedir. Yukarıda verilen başlıklar ve açıklamaları ile mobilya- mobilya ve mobilya- mekân ilişkisinde, uyumlu, dengeli kurguların oluşturulmasında kılavuzluk edebilecek çözümler, açıklamalar ve örnekler sunulmuştur.

Kaynakça

- Ash, D., Brunhammer, Y., Buffet-Challié, L., Butler, T. J., Ciechanowiecki, A., Christie, A., Coleridge, A., Grandjean, S., Handley-read, C., Harris, R. J., Hayward, H., Hillier, J., Honour, H., Hunt, J., Huth, H., Joy, E.T., Liversidge, J., Maszkowsak, B., Medley, M., Meister, W. P., Musgrave, C., Scheurleer, Th. H. L., Schefer, H., Smith, C. R., Thorton, P. "World Furniture", Leefung-Asco basımevi, The Hamlyn Publishing Group Limited yayımevi, ISBN NO: 0600039552, 1965, İngiltere
- Baudrillard, J. 2011 Nesnel Sistem. (O. Adanır. ve A. Karamollaoğlu, Çev.). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul
- Berkin, G., Özcan, U., (2017), "Oturmanın Ergonomisi", Yapı Dergisi (ISSN: 1300-3437, DAAI-Design and Applied Arts Index), Sayı: 426, s:140.
- Boyla, O., 2016. Mobilya Tarihi. <http://www.youblisher.com/p/589306-Mobilya-Tarihiekitaplarim-tr-gg/> (E.T.: 04.04.2016)
- Güner, B. N., 1989 "Fonksiyonun Forma Etkisi ve Etkisizliği" Yayımlanmamış Profesörlük Çalışması, İstanbul
- Hinchman, M. "History of Furniture: A Global View", 1 Eylül 2010, 1. Baskı, Fairchild Books, ISBN 13: 9781563675447, Amerika Birleşik Devletleri.

- Küçükerman, Ö. 1971."Kişi-Çevre İlişkilerinde Çağdaş Gelişimler ve Oturma Eylemi" (Doçentlik Tezi), İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul
- Önder, T., 1998. Dr. Öğr. Üyesi Önder Turan'a ait (Güz yarıyılı) Mobilya Tasarımı Ders Notları (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) İstanbul.
- Önder, T., 1989. "Mekân Örgütlenmesi açısından Mobilya Mobilya İlişkileri". Antik&Decor dergisi Antika, Dekorasyon Ve Sanat Dergisi, sayı:1,ss: 24-26.
- Önder, T., 1989. "Tanım-Tasarım-Yapım-Tüketim açısından Mobilya %...". Antik&Decor dergisi Antika, Dekorasyon Ve Sanat Dergisi, sayı:2,ss: 22-24.
- Özel, Y., Ürük, Z.F, "Use of Plastic Materials in Furniture Design and Production", International Journal of International Journal of Advanced Research and Review, Yıl:4, sayı:1, Ocak 2019, ss. 1-13, ISSN NO: 2455-7277
- Özel, Y. Ürük, Z.F, "Mobilya- Biçim- Tercih", Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, Nisan 2021, sayı:23, ss. 589 -600, ISSN NO: 2148-2683, DOI: 10.31590/ejosat.888726
- Söğüt. M. A., 2004. "Oturma elemanın tasarımı strüktür ve yüzey kaplama malzemesinin biçime etkisi", Sanatta Yeterlilik Tezi. İstanbul. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü
- Suri. L., 2020. "Değişim Sürecinde Konut ve Çevre İlişkileri". Journal of Strategic Research in Social Science, 6(1), 51-64., Doi: 10.26579/josr.107 (Yayın No: 6302048)
- Suri. L., 2020. "Uygulama Süreci ve Uygulama Aracı Seçiminde Etkin Kriterler". Journal of Strategic Research in Social Science, 6(1), 45-62., Doi: 10.26579/jocrest.55 (Yayın No: 6302099)
- Toka, C. 1978. "İnsan Araç Bağlantısında Ergonomik Tasarım İlkeleri". Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi. İç Mimarlık ve Endüstri Tasarımı Kürsüsü
- Url-1: <https://www.thepinnaclelist.com/design/penthouse-interior-design-los-angeles-ca-usa-georgios-tataridis/attachment/001-penthouse-interior-design-los-angeles-ca-usa-georgios-tataridis/> (E.T.: 01.03.2021)
- Url-2: <https://tr.pinterest.com/pin/408772103673632013/> (E.T.: 10.03.2013)
- Url-3: <https://www.sohomod.com/blog/qtz-lounge-chair-concept-by-alexander-lotersztain-for-derlot/?epik=dj0yJnU9emRObk9pV3RZQk9sYXBMM2dL YWVYb3ZldVp0UGh2UWEmcD0wJm49Qk9Hc2FnUtp NGc2YU1qM0JmekxUUSZ0PUFBQUFBFR0NFV2JF> (E.T.: 15.04.2015)
- Url-4: <https://www.architecturaldigest.com/gallery/kara-mann-chicago-apartment#1> (E.T.: 24.07.2018)
- Url-5: <https://tr.pinterest.com/pin/448530444142843843/>
- Url-6: <https://tr.pinterest.com/pin/15410823708893003/>
- Url-7: <https://tr.pinterest.com/pin/508977195358287357/>
- Url-8: <https://tr.pinterest.com/pin/54395107988388209/>
- Url-9: <https://www.digsdigs.com/curved-sofas-to-make-a-statement/> (E.T.:22.04.2021)
- Url-10: <https://tr.pinterest.com/pin/470485492307863047/>
- Url-11: <https://tr.pinterest.com/pin/84864774215730566/>
- Url-12: <https://visi.co.za/iconic-designs-roche-bobois-bubble-collection/> (E.T.:22.08.2018)
- Url-13: <https://www.eclectictrends.com/3-color-trends-2018-by-alcro/> (E.T.: 08.11.2017)
- Url-14: <https://3dkonut.com/merdiven-kitaplik-tasarimlari/resim-galerisi> (E.T.:20.04.2021)

Url-15:

<https://casavogue.globo.com/Design/Moveis/noticia/2019/01/6-estantes-e-organizadores-criativos-para-deixar-casa-em-ordem-com-estilo.html> (E.T.:06.01.2019)

Url-16: https://www.touchedinteriors.co.uk/buy/swirl-gauche-chaise-longue-sofa_5413.htm (E.T.: 22.06.2021)

Url-17: <https://www.wallpaper.com/design/achille-salvagni-launches-a-study-in-green-at-london-atelier#179538> (E.T.: 8.10.2016)

Url-18: <https://tr.pinterest.com/pin/322077810839000377/> (E.T.:10.08.2012)

Url-19: <https://www.designboom.com/design/marc-ange-peacock-chair-collection-visionnaire-design-miami-12-06-2019/>

Url-20: <https://tr.pinterest.com/pin/319192692386877420/> (E.T.:12.06.2019)

Url-21: <https://moroso.it/prodotti/do-lo-rez-divani/?lang=en> (E.T.:18.05.2020)

Url-22: <https://dornob.com/tessellating-black-blocks-create-free-form-furniture/> (E.T.:05. 07.2013)

Url-23: <https://tr.pinterest.com/pin/7951736831629662/>